

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/85752>

Please be advised that this information was generated on 2019-02-21 and may be subject to change.

Boom Juridische uitgevers
Postbus 85576
2508 CG Den Haag
T (070) 330 70 33
F (070) 330 70 30
E info@bju.nl
I www.bju.nl

EstateTip Review

Afl. 2010-15

14 april 2010

Aartsengel Rafaël en de huwelijksnacht van Tobias en Sarah Afwijzing van wijziging testamentaire last

Wat gebeurt er als men twee ooit van elkaar gescheiden delen van een schilderij van de zeventiende-eeuwse Hollandse meester Jan Steen weer fysiek met elkaar verenigt? Inderdaad. Dan ontstaat er een gemeenschappelijk schilderij, art. 5:14 lid 2 BW. Dat is hetgeen het schilderij genaamd *De huwelijksnacht van Tobias en Sarah* (eigendom van de Staat) en het schilderij genaamd *Aartsengel Rafaël* (eigendom van de gemeente Den Haag) 'overkomen' is. Zoals bekend, is het aandeel van de Staat in het herenigde schilderij (op advies van de Restitutiecommissie) overgedragen aan de erfgename van de kunsthandelaar Goudstikker. Gelet op het feit dat niemand gehouden is om in een onverdeeldheid te blijven, werd door partijen (voorwaardelijk) overeenstemming bereikt en wel in die zin dat de erfgename Goudstikker het aandeel van de gemeente Den Haag (voor een behoorlijk bedrag) zou overnemen. Zo gezegd, zo gedaan?

Zo eenvoudig lagen de feiten echter niet. We kennen immers allemaal de inhoud van het in 1944 in Monaco gepasseerde testament van de oud-museumdirecteur en kunstverzamelaar Dr. Abraham Bredius, waarin is bepaald:

'Je lègue à la ville de La Haye (Pays Bas) tous les tableaux et tous les objets d'arts qui sont exposés au Musée Bredius(h)uis, au Prinsegracht, à La Haye; ils devront rester exposés exclusivement dans ledit Musée.'

Dit legaat met de daaraan verbonden *testamentaire last* is door de gemeente Den Haag aanvaard. Bij beschikking van 16 maart 1990, *NJ* 1991, 575 heeft de Hoge Raad op verzoek van de gemeente de aan dit legaat verbonden last gewijzigd in die zin dat alle onder het legaat begrepen schilderijen en kunstvoorwerpen voortaan blijvend geëxposeerd zullen worden in het voor het publiek toegankelijke, nieuw in te richten Museum Bredius in het pand Lange Vijverberg 14 te Den Haag.

De crux? Het schilderij *Aartsengel Rafaël* was en is onderdeel van het hiervoor vermelde legaat met testamentaire last van Abraham Bredius.

Wat nu? De gemeente Den Haag zou op grond van art. 4:134 lid 1 BW een verzoekschrift kunnen indienen bij de rechtbank (waartoe de gemeente dan ook door de Restitutiecommissie verplicht werd in haar bindend advies van 6 oktober 2008).

Ter bepaling van de gedachten eerst de tekst van art. 4:134 BW:

1. De rechter kan op verzoek van degene op wie de last rust of van het openbaar ministerie de last wijzigen of geheel of gedeeltelijk opheffen:
 - a. op grond van na het overlijden van de erflater ingetreden omstandigheden welke van dien aard zijn dat de ongewijzigde instandhouding van de last uit *een oogpunt van de daarbij betrokken persoonlijke en maatschappelijke belangen ongerechtvaardigd zou zijn*;
 - b. op grond dat de last door inkorting of vermindering van de last, of van de making waaraan hij is verbonden, bezwaarlijk of onmogelijk uitvoerbaar is geworden;
 - c. in geval de last ingevolge artikel 132 op een ander is komen te rusten dan degenen aan wie hij bij de uiterste wilsbeschikking is opgelegd.
2. Bij een wijziging of opheffing neemt de rechter zoveel mogelijk *de bedoeling van de erflater* in acht.
3. De artikelen 258 leden 1, tweede zin, 2 en 3 van Boek 6 en 260 leden 1 en 2 van Boek 6 zijn van overeenkomstige toepassing. (Curs. SBS)

De gemeente Den Haag diende een verzoekschrift in om de betreffende last op te heffen en op 5 februari 2010 was het zover: door Rechtbank Den Haag werd uitspraak gedaan in de onderhavige kwestie (LJN BL2269).

Vooraf verwijst de rechtbank (4.5) naar de parlementaire geschiedenis waaruit volgt:

‘dat het bij de onderhavige wetsbepaling *niet zo zeer gaat om wat redelijkheid en billijkheid* met zich meebrengen, maar veeleer om een voorziening met het oog op testamentaire lasten die door na het overlijden van de erflater ingetreden omstandigheden hun zin verloren hebben, niet meer met de bedoeling van de erflater overeenstemmen of aanpassing behoeven aan hun maatschappelijke strekking of aan het algemeen belang. Om die (*specifieke*) reden heeft de wetgever een verwijzing opgenomen naar de bij de last betrokken persoonlijke en maatschappelijke belangen waarmee de rechter rekening moet houden. Verder volgt uit de wetsgeschiedenis dat een wijziging van een testamentaire last door de rechter *niet lichtvaardig* mag worden aangebracht en dat gelet op de grond der wijziging zoveel mogelijk gezocht moet worden naar een oplossing die geacht kan worden in de geest van de erflater te zijn.’

Na uitgebreide beschouwingen wijst de rechtbank ‘alles afwegende’ het verzoek af:

‘nu de bijzondere feitelijke en juridische ontwikkelingen van 1996 tot 2009 rondom het voordien zelfstandige, tot de onder last tot tentoonstelling in het Museum Bredius gelegateerde Bredius-collectie behorende, schilderij “De Aartsengel Rafaël” niet van een zodanige aard (zijn), dat de ongewijzigde instandhouding van die last uit oogpunt van de bij die specifieke last tot tentoonstelling betrokken persoonlijke en maatschappelijke belangen ongerechtvaardigd zou zijn.’

Waarom?

‘De familieleden Bredius en de Stichting betogen naar het oordeel van de rechtbank terecht dat de ongewijzigde instandhouding van de last als hoofdregel het meest recht lijkt te doen aan zowel de bedoelingen van de erflater Abraham Bredius als ook aan het algemene maatschappelijk belang dat de wetgever met artikel 4:134 BW (mede) beoogt te dienen. *Het resultaat van afwijzing* van het verzoek van de Gemeente zal immers zijn dat de Gemeente “De Aartsengel Rafaël” – en daardoor feitelijk ook het herenigde schilderij “De huwelijksnacht van Tobias en Sarah” – van de Hollandse meesterschilder Jan Steen behoort te blijven tentoonstellen in het Haagse Museum Bredius als onderdeel van de onder die last aan haar gelegateerde Bredius-collectie, waardoor niet alleen de

bedoelingen naar de letter en de geest van het testament van Abraham Bredius het meest worden gerespecteerd maar ook het *maatschappelijke belang van bescherming en behoud van Nederlands openbaar kunstbezit het meest wordt gediend*. Daarom moet de rechtbank dit verstrekkende verzoek tot (gedeeltelijke) opheffing van de testamentaire last in beginsel en als hoofdregel afwijzen, mede gelet op de hiervoor in rechtsoverweging 4.5 weergegeven wetsgeschiedenis die de rechter aanspoort tot het “*niet lichtvaardig*” en het slechts “*zo veel mogelijk in de geest van de erflater*” wijzigen van testamentaire lasten.’ (Curs. SBS)

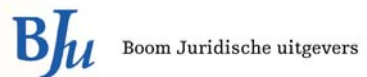
Nadrukkelijk wijst de rechtbank nog op het feit dat de gemeentelijke belangen de financiële uitkomst betreffen van het verdelingsgeschil tussen de gemeente en erfgename Goudstikker over hun gezamenlijke eigendom van het herenigde schilderij en bij de toetsing aan de maatstaven van art. 4:134 BW dan ook buiten beoordeling gelaten worden. Deze bijzondere financiële belangen behoren immers niet tot de door de wetgever met art. 4:134 BW bedoelde en te beschermen ‘persoonlijke of maatschappelijke belangen’ die kunnen leiden tot de conclusie dat ongewijzigde instandhouding van de last tot tentoonstelling in het Museum Bredius van het gedeelte de *Aartsengel Rafaël* ongerechtvaardigd zou zijn geworden.

De boodschap: het verzoek tot wijzigen van een testamentaire last wordt, ook al zijn de financiële belangen groot, niet heel snel door de rechter gehonoreerd.

Tot volgende week!

ScholsBurgerhartSchols

Boom Juridische uitgevers

www.scholsburgerhartschols.nl

www.bju.nl

© 2010 Boom Juridische uitgevers / ScholsBurgerhartSchols

Hoewel de uiterste zorg is besteed aan de inhoud van *EstateTip Review* aanvaarden de uitgever en de redactie geen aansprakelijkheid voor onvolledigheid of onjuistheid.